



ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl v senátu složeném z předsedy Mgr. Jana Čížka a soudců JUDr. Bc. Kryštofa Horna a Mgr. Ing. Lenky Bursíkové ve věci

žalobce: **J. M.**
bytem X

proti
žalovanému: **Krajský úřad Středočeského kraje**
sídlem Zborovská 11, Praha

o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 23. 9. 2021, č. j. 120852/2021/KUSK,

takto:

- I. Rozhodnutí žalovaného ze dne 23. 9. 2021, č. j. 120852/2021/KUSK se ruší a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žalovaný je povinen zaplatit žalobci na náhradě nákladů do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku částku ve výši 3 000 Kč.

Odůvodnění:

Vymezení věci

1. Žalobce se žalobou podle části třetí, hlavy druhé, dílu prvního zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“) domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí (dále jen „napadené rozhodnutí“), kterým žalovaný zamítl odvolání žalobce a potvrdil rozhodnutí Magistrátu města Kladna (dále jen „správní orgán I. stupně“) ze dne 28. 5. 2019, č. j. ZP 63/OM/4487/199010/2018 (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“). Prvostupňovým rozhodnutím správní orgán I. stupně podle § 72 odst. 1 a 3

Shodu s prvopisem potvrzuje: V. N.

zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona 270/2021 Sb. (dále jen „zákon o matrikách“) nevyhověl žádosti žalobce o změnu jeho jména J. na jméno M.

Splnění procesních podmínek a rozsah soudního přezkumu

2. Soud ověřil, že žaloba byla podána včas, osobou k tomu oprávněnou, po vyčerpání řádných opravných prostředků a splňuje všechny formální náležitosti na ni kladené. Jde tedy o žalobu věcně projednatelnou.
3. Soud vycházel při přezkumu žalobou napadeného rozhodnutí ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování žalovaného (§ 75 odst. 1 s. ř. s.), přičemž napadené rozhodnutí přezkoumal v mezích uplatněných žalobních bodů, jimiž je vázán (§ 75 odst. 2 věta první s. ř. s.).
4. Soud rozhodl o žalobě bez jednání podle § 76 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

Skutková zjištění vycházející z obsahu správního spisu

5. Ze správního spisu soud zjistil, že dne 7. 8. 2018 byla správnímu orgánu I. stupně doručena žádost žalobce o změnu jména J. na jméno M. s odůvodněním, že se neztotožňuje se svým stávajícím jménem, již více než 10 let jej nahrazuje pseudonymem, jménem M. jej oslovují i blízcí a tento stav hodlá zlegalizovat. Své stávající jméno používá výhradně tam, kde to zákony vyžadují, v případě formálního oslovení nebo při uvádění své adresy. Dále uvedl, že splňuje všechny podmínky pro to, aby mu byla změna jména umožněna. Co se týče jména M., nejde o ženské jméno, neboť existuje několik mužů ze současnosti i historie, kteří jméno M. mají zapsáno ve svém jméně na druhém, příp. prvním místě.
6. Podáním ze dne 30. 8. 2018 žalobce navrhl, aby si matriční úřad vyžádal od Magistrátu města Olomouc a Magistrátu města Most podklady, na základě kterých bylo osobě jménem J. M. K., resp. J. M. S. zapsáno jméno M. Z elektronické komunikace mezi matrikářkou správního orgánu I. stupně a PhDr. Knappovou, znalkyní v odvětví jazykověda, specializace ověřování podob jmen a příjmení pro zápis do osobních dokladů (dále jen „znalkyně“), vyplývá, že dle názoru znalkyně lze jméno M. užívat rovněž jako mužské jméno, avšak pouze jako druhé jméno, nikoli jako jméno jediné. V návaznosti na to správní orgán I. stupně vyzval žalobce, aby se vyjádřil k tomu, zda chce zapsat jméno M. jako druhé jméno. Žalobce na tuto výzvu nereagoval.
7. Správní orgán I. stupně poté ve věci vydal rozhodnutí dne 5. 11. 2018, kterým žádosti žalobce nevyhověl a změnu jeho jména nepovolil. K odvolání žalobce bylo toto rozhodnutí zrušeno rozhodnutím žalovaného ze dne 28. 1. 2019 a věc byla správnímu orgánu I. stupně vrácena k novému projednání. Žalovaný shledal, že nebyl dodržen postup při vedení správního řízení, nebyla respektována procesní práva žalobce a zároveň nebyl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Žalovaný správnímu orgánu I. stupně mj. uložil, aby si vyžádal k důkazu posudky, které navrhoval žalobce, případně aby vyzval žalobce k doložení dokladu vydaného znalcem či si takový posudek sám obstaral.
8. Správní orgán I. stupně poté vyžádal znalecký posudek od Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky (dále jen „ÚJČ“), aniž by výslovně uvedl, jakou odbornou otázku má ÚJČ zodpovědět. Ze znaleckého posudku ÚJČ č. j. 34/2019 plyne, že z jazykového hlediska se zápis jména M. jako jediného mužského rodného jména nebo rodného jména užívaného na první pozici nedoporučuje, proti zápisu tohoto jména na druhé pozici by však ÚJČ námitky neměl. Tento závěr odůvodnil tím, že „jméno M./M. má v systému rodných jmen

speciální postavení. Toto jméno získalo v minulosti velkou oblibu, která souvisí s kultem Panny Marie. I dnes patří v mnoha jazycích k nejoblíbenějším ženským jménům. Od 18. století začalo být jméno M. z náboženských důvodů voleno i jako mužské jméno, užívané však výhradně na druhé pozici. I v současné době se v některých jazycích, konkrétně v němčině, španělštině a italštině, užívá ve funkci druhého mužského jména, a to jako vyjádření náboženské úcty k Panně Marii. Pod vlivem němčiny začalo druhé mužské jméno M. pronikat i do češtiny. S ohledem na zmíněné zvyklosti v některých jazycích lze z jazykového hlediska zápis jména M. jako druhého mužského jména připustit i v češtině. Jde o výjimku vycházející z náboženských tradic. Rozhodně však z jazykového hlediska nelze doporučit zápis jména M. ve funkci prvního mužského jména. Takový matriční zápis by byl v rozporu s ustanovením matričního zákona, podle kterého nelze osobě mužského pohlaví zapsat ženské jméno (a naopak).“

9. Správní orgán I. stupně si dále vyžádal podklady od Magistrátu města Teplice pro řízení ohledně změny jména J. S.. Mezi nimi byl i znalecký posudek znalkyně ze dne 2. 9. 2001, ve kterém dospěla k závěru, že z jazykového hlediska nemá námitek proti připsání jména M. jako druhého jména osobě mužského pohlaví, jejíž první jméno je jednoznačně mužské. K tomu uvedla, že tato výjimka se týká v souladu s církevními zvyklostmi a cizími zákonnými směrnicemi pro zápis jmen výhradně jména M. (nikoli dalších ženských jmen). Tento závěr vychází z toho, že „jméno M. je podle cizích slovníků osobních jmen cizojazyčná podoba ženského jména hebrejského původu, užívaného v češtině v podobě M.. Podoba M. se užívá (oficiálně zapisuje) v některých cizích jazycích, konkrétně v němčině, španělštině a italštině na základě náboženských zvyklostí též na pozici druhého jména mužského (např. E. M., R. M., J. M., A. M. ap.). Děje se tak pouze v případech, kdy na prvním místě stojí takové mužské jméno, z něhož jednoznačně vyplývá mužské pohlaví zapsané osoby. (...) Tento (katolický) zvyk se v minulosti uplatňoval i v českém prostředí (spisovatel Q. M. V., J. M. P. od J. Zeyera aj.). S ohledem na tyto běžné cizí zvyklosti ve volbě druhého jména M. pro osoby mužského pohlaví, jejichž první jméno je jednoznačně mužské, lze z jazykového hlediska oživení těchto (církevních) zvyklostí připustit i v češtině.“
10. Ve spise je dále založen znalecký posudek znalkyně ze dne 28. 3. 2019, č. 68/2019, v němž doporučila, aby se ženské jméno M. při matričním zápisu užívalo i nadále při zápisu občana mužského pohlaví na druhé pozici za prvním jménem mužským (J. M.), event. i v obráceném pořadí (M. J.), nikoli samostatně jako jediné jméno ve funkci jména mužského. Tento závěr odůvodnila s odkazem na zahraniční zdroje tak, že „jméno M. je cizojazyčná podoba ženského jména hebrejského původu, užívaného v češtině a také ve francouzštině v podobě M.. Podoba M. se užívá (oficiálně zapisuje) v některých cizích jazycích, a to zpravidla na pozici druhého jména mužského. Je tomu tak v němčině (E. M.), ve španělštině (J. M.) i v angličtině. V italštině se jméno M. užívá nejen za prvním mužským jménem (C. M.), ale i na místě prvním, za nímž následuje mužské jméno (M. A.). (...) Pod vlivem němčiny se jméno M. začalo objevovat na pozici druhého mužského jména i v češtině (např. spisovatel Q. M. V.).“
11. Prvostupňovým rozhodnutím byla žádost žalobce opětovně zamítnuta. Správní orgán I. stupně vyšel z prakticky totožných znaleckých posudků znalkyně z roku 2001 a 2019, a tedy ze závěru, že jméno M. je jméno ženské, ale z důvodu jeho specifčnosti historické a náboženské jej lze zapsat i muži, avšak nikoli jako jméno jediné, ale vždy s jiným mužským jménem bez ohledu na jejich pořadí. Obdobně vyzněl i znalecký posudek ÚJČ. Na základě těchto znaleckých posudků správní orgán I. stupně uzavřel, že jméno M. je jménem ženským a nelze jej jako jediné jméno zapsat osobě mužského pohlaví. Opačný postup by byl v rozporu se zákonem o matrikách. S možností, aby jméno M. bylo zapsáno jako druhé

jméno vedle jména Jan či opačně jako jméno první a jméno Jan jako druhé, žalobce nesouhlasil.

12. Proti tomuto rozhodnutí podal žalobce odvolání, o němž rozhodl žalovaný rozhodnutím ze dne 22. 7. 2019, č. j. 084636/2019/KUSK (dále jen „předešlé rozhodnutí žalovaného“). V odůvodnění žalovaný připustil, že při ustanovení znalců nebylo postupováno v souladu s § 56 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), nicméně tato skutečnost nemá vliv na zákonnost prvostupňového rozhodnutí. Závěry znaleckých posudků žalovaný považoval za srozumitelné a souladné. Aprobával závěry správního orgánu I. stupně, které plynou ze znaleckých posudků, tedy že není možné muži zapsat ženské jméno M. jako jméno jediné, ale pouze a jediné v kombinaci s jiným mužským jménem bez ohledu na pořadí. K námitce žalobce, že je-li jméno M. ženské, nelze jej zapsat osobě mužského pohlaví vůbec, žalovaný uvedl, že každý případ je nutné posuzovat individuálně a při posouzení konkrétních okolností, přičemž není znám jediný případ, kdy by jméno M. bylo muži zapsáno jako jméno jediné.
13. Soud rozsudkem ze dne 23. 7. 2021, č. j. 55 A 78/2019-31 (dále jen „předešlý rozsudek“), předešlé rozhodnutí žalovaného zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení se závazným pokynem, aby se zabýval zejména klíčovou odvolací námitkou, spočívající v povaze jména M., a aby si za tímto účelem případně vyžádal nový znalecký posudek či jeho doplnění s jednoznačně položenou skutkovou otázkou (otázkami), jestliže se mu k jejímu zodpovězení odborných znalostí nebude dostávat. V takovém případě měl žalovaný ustanovit znalce procesním postupem souladným se správním řádem, jakkoli tato vada sama o sobě v předcházejícím řízení vliv na zákonnost rozhodnutí dle soudu neměla.
14. Podáním ze dne 17. 8. 2021 žalobce doplnil odvolání o tvrzení, že matriční úřad v Ústí nad Labem jistému muži v srpnu 2021 zapsal jméno M.. Mužům je toto jméno zapisováno po celou dobu platnosti současné právní úpravy, a tak žalobce považuje za absurdní názor, že by šlo o ženské jméno. I kdyby tomu tak bylo v minulosti, podle praxe posledních 20 let jde o jméno neutrální.
15. Žalovaný do spisu založil e-mailovou komunikaci s matrikářkou Úřadu městského obvodu Ústí nad Labem-město (dále jen „ÚMO“), ze které vyplývá, že uvedený matriční úřad provedl zápis druhého jména M. u zápisu o narození muže podle § 62 odst. 3 zákona o matrikách. Vyžádal též doplnění znaleckého posudku ÚJČ č. 34/2019. Ten v doplnění ze dne 17. 9. 2021 uvedl, že jméno M. je od původu ženské jméno a tato funkce je i dnes ve všech jazycích dominantní. Od počátku 19. století se však v některých zemích užívá i ve funkci mužského jména, avšak výhradně na druhé pozici. M. tedy není jméno neutrální, neboť není používáno rovnocenně pro obě pohlaví. Na první pozici se jméno M. jako mužské neužívá, v této pozici je užíváno výhradně jako jméno ženské. Uvedené vyjádření ÚJČ neobsahuje znaleckou doložku.
16. Žalovaný následně bez dalších úkonů vydal napadené rozhodnutí, ve kterém uvedl, že sdělení ÚMO potvrzuje, že matriční úřady v České republice jméno M. u mužů zapisují jen na druhé pozici. Stanovisko ÚJČ (žalovaný vysvětlil, že ÚJČ již není znaleckým ústavem, a tak jej nemohl ustanovit znalcem) pak potvrzuje názor žalovaného, že jméno M. je jméno ženské, byť je v ojedinělých případech podle § 62 odst. 3 zákona o matrikách užíváno i jako jméno mužské, avšak výhradně na druhé pozici – tuto možnost správní orgány žalobci nabídly. Jméno M. však nelze muži zapsat na první pozici a žalovaný tak přehodnotil závěr z předešlého rozhodnutí, podle kterého bylo možné uvažovat i o zápisu jmen v opačném

pořadí, tj. M. J.. Žalovaný podotkl, že žalobce má možnost v soukromém styku jednat pod pseudonymem M. M., v úředním styku však musí užívat jméno J. M.. Závěrem uvedl, že míru, která je přípustná pro žádost o změnu jména, určuje veřejný zájem, neboť účelem jména je též identifikace osoby a určení jejího pohlaví. Není veřejným zájmem, aby osobě mužského pohlaví bylo změněno jméno na ženské, byť se specifickým postavením vyplývajícím z náboženských souvislostí.

Obsah žaloby, vyjádření žalovaného k žalobě a replika žalobce

17. Žalobce po rekapitulaci průběhu správního řízení namítá, že se žalovaný neřídil závazným právním názorem soudu z předešlého rozsudku. Vytvořil pro jméno M. specifické postavení, aby nemusel žalobcově žádosti vyhovět. Argumentace žalovaného, že jde o ženské jméno, které je někdy zapisováno i mužům, je rozporná a navíc provádí důkaz kruhem, uvádí-li, že je nelze považovat za neutrální, neboť jej nelze užívat v rovnocenném postavení pro obě pohlaví. Dále uvádí stanovisko k úvahám žalovaného o možnosti užívat pseudonym, které ilustruje těžkostmi, které mu užívání pseudonymu činí. Rozporuje též existenci veřejného zájmu na jednoznačné určení pohlaví jmenované osoby, neboť neodvoditelnost pohlaví ze jména legislativa už nyní předpokládá (např. zákon 90/2017 Sb. upravil volební zákony tak, že se na kandidátních listinách povinně uvádí i pohlaví kandidátů, zákon o matrikách byl zákonem č. 270/2021 Sb. novelizován tak že byly odstraněny omezující podmínky pro nepřechylování příjmení žen). Pokud je ze samotného jména určitelné pohlaví osoby, může dojít k nadbytečnému zpracování osobních údajů, v tomto směru poukazuje i na dlouhodobý záměr státní správy nahradit systém rodných čísel bezvýznamovými identifikátory. Veřejný zájem žalovaný nehodnotil v souladu s nálezem Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 24/04. Ve veřejném zájmu naopak je, aby občan (žalobce) v úředním styku používal totéž jméno, jaké používá ve styku soukromém (tedy M.), neboť používáním dvou různých jmen dochází ke zmatení třetích osob. Jelikož zákonem stanovená procedura neumožňuje a nesplňuje kritérium potřeby a vhodnosti zásahu do práva na jméno podle čl. 10 Listiny základních práva a svobod (vyhlášeno pod č. 2/1992 Sb., dále jen „Listina“) a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (209/1992 Sb., dále jen „Úmluva“), navrhl soudu, aby předložil Ústavnímu soudu návrh na zrušení § 62 odst. 1 věty druhé, třetí a páté a § 72 odst. 3 a 5 zákona o matrikách. Z procesního hlediska žalobce namítá, že žalovaný po doplnění dokazování nevyzval žalobce k vyjádření k podkladům pro vydání rozhodnutí, byť se beztak nedomnívá, že by rozhodnutí žalovaného bylo po řádném vyjádření k podkladům v souladu s předpisy. Postup žalovaného nicméně vedl k tomu, že žalobce nemohl namítat způsob, jakým žalovaný nakládá se znaleckými posudky, *nota bene* v situaci, kdy žalovaný připouští, že znalece neustanovil řádným postupem, neboť ÚJČ již není znalcem. Samotná skutečnost, že oba autoři znaleckých posudků v původním spisu již zanechali činnosti, by tak mohla vést žalovaného k hledání znalce, který v oboru působí, místo toho však žalovaný toliko „požádal autora posudku o odborné vyjádření“. Žalovaný taktéž v odůvodnění svého rozhodnutí uvádí některá tvrzení opakovaně a některá nadbytečně, a tak je odůvodnění zmatené. Nesprávně též uvádí údaje o dnech: například datum doručení rozsudku je v přímém rozporu s jednáním žalovaného, který již před ním zaslal žalobci žádost o sdělení čísla účtu pro poukázání náhrady nákladů řízení. Žalovaný též zřejmě antedatoval samotné rozhodnutí k 23. 9. 2021, neboť žalobci bylo datovou schránkou doručeno až o týden později. To svědčí o průtazích v řízení, žalobce ostatně u Ministerstva vnitra bezúspěšně žádal o opatření proti nečinnosti. Žalobce navrhuje zrušení napadeného rozhodnutí i prvostupňového rozhodnutí a požaduje náhradu nákladů řízení.

18. Žalovaný ve vyjádření k žalobě shrnul rozhodnou právní úpravu. Dále uvedl, že závazný pokyn soudu zabývat se povahou jména (ve vyjádření uvádí chybně M. místo M.) splnil a dospěl k závěru, že je ženské. K námitce neseznámení žalobce s podklady napadeného rozhodnutí uvedl, že v žalobě vyjádřené přesvědčení žalobce o tom, že by seznámení na výsledku nic nezměnilo, lze chápat jako vzdání se práva na vyjádření k podkladům rozhodnutí. Žalovaný navrhl žalobu zamítnout, náhradu nákladů řízení nepožadoval.
19. V replice k vyjádření žalovaného se žalobce nejprve podrobně zabýval výše zmíněným omylem žalovaného ve vyjádření žalobě, což soud nepovažuje za potřebné rekapitulovat. Odmítl též názor, že by se vzdal práva na vyjádření k podkladům rozhodnutí. Žalobce má za to, že se žalovaný obstrukčně snaží žalobci ze všech sil nevyhovět, snad i proto, že by úředním osobám mohlo být nepříjemné, aby se muž jmenoval M., to by však mělo být důvodem pro vyloučení z důvodů podjatosti. Nad rámec uvedeného žalobce uvedl, že se doslechl o existenci posudku, který označuje jméno Jan za neutrální (žádný takový posudek žalobce však nepředložil ani blíže neoznačil – pozn. soudu). Dodává totiž, že žalovaný v napadeném rozhodnutí nevysvětlil, proč považuje jméno J. za mužské.

Posouzení žalobních bodů

20. Soud předesílá, že ve správním řízení bylo prokázáno, že existuje praxe matričních úřadů, podle níž lze jméno M. zapsat též mužům, avšak pouze na druhém místě. To není mezi účastníky sporné. Napadené rozhodnutí je též postaveno na zjištění, že jméno M. je jméno ženské, a že žalobce neprokázal, že by bylo kdy zapsáno muži jako jméno jediné – z těchto zjištění však pro procesní pochybení žalovaného nelze – minimálně prozatím – vycházet.
21. Podle § 36 odst. 1 správního řádu nestanoví-li zákon jinak, jsou účastníci oprávněni navrhopvat důkazy a činit jiné návrhy po celou dobu řízení až do vydání rozhodnutí; správní orgán může usnesením prohlásit, do kdy mohou účastníci činit své návrhy.
22. Podle § 36 odst. 3 věty první části před středníkem správního řádu platí, že nestanoví-li zákon jinak, musí být účastníkům před vydáním rozhodnutí ve věci dána možnost vyjádřit se k podkladům rozhodnutí.
23. Účelem § 36 odst. 3 správního řádu je dát účastníkovi řízení možnost seznámit se s obsahem správního spisu v době bezprostředně předcházející vydání rozhodnutí, tj. v době, kdy mezi seznámením se s podklady a vydáním rozhodnutí již není správní spis doplňován o další důkazní prostředky [viz rozsudek Nejvyššího správního soudu (dále jen „NSS“) ze dne 26. 2. 2010, č. j. 8 Afs 21/2009-243, č. 2073/2010 Sb. NSS].
24. Účelem procesního práva zakotveného ve shora citovaném § 36 odst. 3 správního řádu je „signalizovat účastníkovi, že správní řízení se chýlí ke konci, a tak by účastník mohl a měl uplatnit své celkové stanovisko k věci a podkladům, případně učinit závěrečná vyjádření. Z povahy věci není vyloučeno, aby s vyjádřením podle odstavce 3 bylo spojeno právo podle odstavce 1 a účastník v rámci celkového vyjádření uvedl návrh na opatření dalších či jiných podkladů pro vydání rozhodnutí. Tím se ovšem z pohledu správního orgánu vytváří situace, která může vést k možným obstrukcím ze strany účastníka řízení. V této souvislosti má správní orgán na výběr. Buď takovému návrhu vyhoví, podklady opatří a důkazy provede, přičemž poté je povinen opětovně postupovat podle komentovaného ustanovení a musí dát možnost účastníkovi vyjádřit se k těmto podkladům (leda by šlo o podklady předložené právě tímto účastníkem a v řízení již další účastník není – účastník ví, co předkládal), nebo takovému návrhu nevyhoví (srov. § 52), avšak v odůvodnění rozhodnutí musí uvést, proč tomu tak bylo (srov. § 68 odst. 3)“ (srov. Potěšil,

L., Hejč, D., Rigel, F., Marek, D.: Správní řád. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, komentář k § 36).

25. V nyní projednávané věci žalovaný v souladu se závazným právním názorem vyjádřeným v předešlém rozsudku doplnil podklady k posouzení zásadní otázky, tj. povahy jména M.. Soud nemá (stejně jako v předešlém rozsudku) za to, že by neustanovení znalce v souladu se správním řádem a nahrazení znaleckého posudku prostým vyjádřením ÚJČ mělo sama o sobě v tomto řízení vliv na zákonnost napadeného rozhodnutí. S ohledem na to, že vyjádřením ÚJČ bylo v odvolacím řízení v zásadě pouze zopakováno a upřesněno totéž, co vyplývá z předchozího znaleckého posudku téhož autora v řízení před správním orgánem I. stupně, považoval by soud za přehnaný formalismus, pokud by k němu nebylo možné přihlídnout jen proto, že v mezidobí došlo k výmazu ÚJČ ze seznamu znalců. Jelikož však žalovaný žalobci nikterak neumožnil před vydáním napadeného rozhodnutí na doplněné podklady týkající se povahy jména M. reagovat (kritizovat jeho závěry, předkládat jinou argumentaci či vlastní znalecký posudek nebo jiný důkazní návrh), zatížil tím řízení vadou, která mohla mít na zákonnost rozhodnutí vliv. Jeho opomenutí mělo za následek i to, že se žalobce nemohl vyjádřit ani ke zjištění ohledně zápisu jména M. muži v roce 2001, na který žalobce poukazoval, vyplývajícím ze sdělení ÚMO. Již jen proto je nutno napadené rozhodnutí zrušit [§ 76 odst. 1 písm. c) s. ř. s.]. Nelze totiž jakkoliv předjímat, jak by se žalobce k doplněným podkladům vyjádřil a jaké další důkazy by případně navrhl. Jeho vyjádření v žalobě v žádném případě nelze vykládat jako vzdání se práva podle § 36 odst. 3 správního řádu, nýbrž pouze jako vyjádření nedůvěry v to, že by správní orgány měly vůli jeho případné návrhy vyslyšet a jejich dosavadní náhled na věc změnit. Nehledě na to, že by se žalobce musel práva na vyjádření vzdát *před* vydáním napadeného rozhodnutí, aby takový úkon měl jakýkoliv účinek.
26. Soud se dále v rozsahu, ve kterém je to za stávající situace (kdy není definitivně dořešena otázka povahy jména M. a nelze zcela definitivně uzavřít, že žalobce neprokázal zapsání tohoto jména jako jména jediného muže) možné, vyjádří k ostatním žalobním bodům (viz rozsudek NSS ze dne 18. 10. 2005, č. j. 1 Afs 135/2004-73, č. 787/2006 Sb. NSS, a na něj navazující rozhodnutí, např. rozsudky ze dne 10. 5. 2010, č. j. 2 As 6/2010-164, nebo z 25. 2. 2016, č. j. 7 As 91/2015-79).
27. Soud předně uvádí, že rozhodnutí není nepřezkoumatelné pro nesrozumitelnost či vnitřní rozpornost (stran obecného výkladu o nepřezkoumatelnosti soud odkazuje na předešlý rozsudek). Jakkoliv jsou úvahy o možnosti užívání pseudonymu do jisté míry skutečně nadbytečné, jsou výrazem jisté vstřícnosti žalovaného v podobě doporučení (byť nevyžádaného a žalobcem nepřijatého), jak je možné řešit situaci, kterou žalobce v žádosti o změnu jména popsal. Nezpůsobují tedy nepřezkoumatelnost (či dokonce nezákonnost) napadeného rozhodnutí. Z napadeného rozhodnutí je naopak zřetelně srozumitelné, k jakému rozhodnutí žalovaný v meritu věci dospěl a z jakých důvodů.
28. Z výslovného znění napadeného rozhodnutí (viz zejm. str. 8 a 9), stejně jako kontextu napadeného rozhodnutí a výše popsaného vývoje správního řízení je jasné zřejmé, že žalovaný považuje jméno M. za ženské, přestože bylo v některých případech zapsáno mužům, avšak výhradně na druhém místě. Jakkoliv uvedené zařazení jména M. jako jednoznačně ženského (tj. nikoliv neutrálního či případně mužského) nelze s ohledem na výše popsané procesní pochybení považovat za definitivní, samotná úvaha žalovaného, která ve svém důsledku znamená, že je-li jméno ženské, nelze je zapsat jako jediné jméno muži, není v rozporu se zákonem a nenarušuje ji ani existence správní praxe, která – patrně

s ohledem na zvláštní statut takového jména vyplývající z náboženských souvislostí – dovolovala takové jméno zapsat muži, avšak výhradně jako jméno druhé. K tomu soud dodává, že úvaha žalovaného o tom, že jméno M. není neutrálním jménem, neboť nelze rovnocenně užívat jako ženské či mužské, není „důkaz kruhem“, nýbrž logický důsledek (zatím předběžně) úvahy, že jde o jméno ženské, které sice bylo zapisováno mužům, ale v podstatě jako výraz „anomálie“ systému a jen ve specifickém postavení. Aby bylo jméno možné považovat za neutrální, je nutné, aby bylo možné je užívat za všech okolností muži i ženami (např. Alex, Andrea, Nikola atd.).

29. Podle § 62 odst. 1 zákona o matrikách lze do matriční knihy zapsat jakékoliv existující jméno, a to ve správné pravopisné podobě. Nelze zapsat jména zkomolená, zdrobnělá a domácká. Fyzické osobě mužského pohlaví nelze zapsat jméno ženské a naopak. Matriční úřad dále nezapiše jméno, pokud je mu známo, že toto jméno užívá žijící sourozenec, mají-li sourozenci společné rodiče. Vzniknou-li pochybnosti o existenci jména nebo jeho správné podobě, je občan povinen předložit doklad vydaný znalcem.
30. Podle § 62 odst. 3 věty první a druhé zákona o matrikách fyzická osoba, která má v matriční knize zapsáno jedno jméno, může před matričním úřadem prohlásit, že bude užívat dvě jména. Při volbě druhého jména platí ustanovení odstavce 1 a § 18.
31. Podle § 72 odst. 1 zákona o matrikách jméno, popřípadě jména, nebo příjmení, popřípadě více příjmení, která je fyzická osoba povinna užívat, lze změnit fyzické osobě pouze na základě její žádosti, případně žádosti jejich zákonných zástupců.
32. Podle § 72 odst. 3 zákona o matrikách se změna jména nepovolí, žádá-li fyzická osoba mužského pohlaví o změnu na jméno ženské, nebo naopak, žádá-li o změnu jména na jméno neexistující, zkomolené, zdrobnělé, domácké, nebo na jméno, které má žijící sourozenec společných rodičů. Vzniknou-li pochybnosti o existenci jména nebo jeho správné podobě, je žadatel povinen předložit doklad vydaný znalcem.
33. Jak soud uvedl již v předešlém rozsudku, z rozhodné právní úpravy se podává, že fyzická osoba může požádat o změnu jména nebo příjmení, které jsou zapsány v matrice, tak jak to učinil žalobce. Pro zápis jmen do matriky jsou stanovena určitá pravidla, která ve veřejném zájmu brání tomu, aby byla do matriky zapisována jména zcela libovolná, zkomolená, hanlivá, urážlivá, matoucí či nerespektující pohlaví dotyčné osoby. Je tomu tak proto, že jméno a příjmení provází člověka celým životem, je vyjádřením jeho osobní identity a člověk jeho prostřednictvím vstupuje v soukromý i veřejný styk s dalšími osobami. Na zachování veřejného pořádku je nutné bezpodmínečně trvat i v případě, kdy dochází ke změně zapsaného jména a jedním z pravidel je, že osobě ženského pohlaví nelze zapsat jméno mužské a osobě mužského pohlaví nelze zapsat jméno ženské. Osobě mužského i ženského pohlaví však lze zapsat i jméno neutrální.
34. Pakliže je tedy určité jméno jménem výhradně ženským (což doposud ohledně jména M., jak již bylo řečeno, nebylo postaveno zcela na jisto, neboť to bude žalobce mít možnost v rámci vyjádření k podkladům rozhodnutí zpochybnit další argumentací či důkazy), byť zapisovaným někdy též mužům jako jméno druhé, pak by jeho zápis muži jako jediného jména vedl k popření tradiční a doposud uznávané společenské i jazykové normy, podle které nemá být „pohlavní“ či „rodový“ atribut jména v rozporu s pohlavím jeho nositele (tedy např. že žena se nemůže jmenovat Radek a muž se nemůže jmenovat Světlana). Výhradně v tomto smyslu pak soud souhlasí s žalovaným, že účelem jména je též

„identifikace osoby a určení jejího pohlaví“ a ochrana této funkce (jejího společenského i lingvistického prvku) je ve veřejném zájmu.

35. Je však na místě se zabývat tím, jaká očekávání může správní praxe zapisování jména M. (jde-li o jméno ženské) jako druhého jména na straně adresátů zákona o matrice vzbuzovat. Soud zdůrazňuje, že neposuzuje samotnou zákonnost této praxe, neboť žalobce se její aplikace nedomáhal (nepožadoval zápis jména M. na druhém místě).
36. Rozšířený senát NSS v usnesení ze dne 21. 7. 2009, č. j. 6 Ads 88/2006-132, č. 1915/2009 Sb. NSS, uznal vynutitelnou vázanost správního orgánu správní praxí, která spočívá v ustálené, jednotné a dlouhodobé činnosti (příp. i nečinnosti) orgánů veřejné správy, opakovaně potvrzující určitý výklad a použití právních předpisů, neboť taková praxe na straně adresátů veřejné správy zakládá legitimní očekávání, že v ní správní orgány budou pokračovat. Legitimní očekávání na straně adresátů veřejné správy mohou založit pouze jednání a postupy, které jsou v souladu se zákonem a v jeho mezích, tedy *secundum et intra legem*, nikoli *contra legem*, a s ohledem na princip enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí, resp. legality výkonu veřejné moci (čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny, též § 2 odst. 1 správního řádu) ani *praeter legem* (viz např. citované usnesení rozšířeného senátu, bod 73). Nezákonná správní praxe očekávání, natož legitimní, založit nemůže, neboť nezákonnou správní praxí, jednal-li (dosud) správní orgán mimo svou pravomoc a působnost (*ultra vires*), nemůže být správní orgán do budoucna vázán. Nelze vyloučit, že i jednání, jež je nakonec shledáno jednáním *ultra vires*, může v konkrétní situaci (šlo-li např. o dlouhodobou a dosud nikým a nijak nezpochybňovanou správní praxi nebo akty, které se zřetelně neprotiví ustanovení zákona nebo soudní judikatuře a které nebyly vyvolány, vydány nebo udržovány korupcí nebo jiným trestným jednáním úředních osob či na základě nepravdivých, nesprávných či neúplných údajů) založit na straně adresáta veřejné správy očekávání, jemuž bude zcela výjimečně, při absenci konkurujícího závažného veřejného zájmu, poskytnuta v zájmu obecné spravedlnosti a alespoň do určité míry soudní ochrana (srov. rozsudek NSS ze dne 27. 4. 2017, č. j. 4 As 86/2016-38).
37. Jelikož výše citovaná ustanovení zákona o matrice zápis ženského jména muži jednoznačně zakazují, nemůže popsaná praxe zákonný zákaz zapisování ženských jmen mužům (a naopak) prolomit a vzbudit legitimní očekávání, že muži bude zapsáno jako jediné jméno ženské. Takový postup by byl jednoznačně v rozporu nejen s výslovným textem zákona, ale i s výše popsaným smyslem právní úpravy spočívajícím v ochraně „rodově významového charakteru“ jmen. V tom se posuzovaný případ liší od žalobcem poukazované správní praxe, u které přítomnost mužského jména (J. M. atp.) na prvním místě jasně signalizuje, že jeho nositel ženou není.
38. Pokud je jméno M. jméno ženské a žalobce muž, zákon o matrikách nedovoluje zapsat mu je jako jeho jediné jméno. S ohledem na zrušení rozhodnutí pro procesní vadu však v posuzovaném případě aplikace výše uvedených ustanovení zákona o matrikách nepřichází (zatím) v úvahu, a tak by soud ani nemohl věc případně předložit Ústavnímu soudu s návrhem na jeho zrušení, jak žalobce navrhoval. Soud však poukazuje na to, že i Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) v žalobcem citovaném rozsudku ve věci *Johansson proti Finsku* ze dne 6. 9. 2007, stížnost č. 10163/02, uvedl, že s ohledem na veřejné zájmy mohou existovat právní omezení např. za účelem identifikace osoby (viz *Stjerna proti Finsku*, ze dne 25. 11. 1994). Uznal též, že v úvahu je možné vzít i ochranu jazyka a jeho pravidla pro pojmenovávání (viz *Mentzen proti Lotyšsku* ze dne 1. 10. 2008, stížnost č. 71074/01). Porušení čl. 8 Úmluvy ELSP v citovaném případě shledal proto, že požadované křestní

jméno dítěte ve Finsku nezpůsobovalo jazykové problémy, otázkou genderového významu jmen se nezabýval. Stejně tomu tak bylo v druhé žalobcem označené věci, tj. *Henry a Kismoun proti Francii* ze dne 5. 12. 2013, stížnost č. 32265/10, ve které ESLP řešil situaci stěžovatele – syna francouzské matky a alžírského otce. Francouzské úřady porušily práva stěžovatele tím, že mu neumožnily změnit matriční údaje o příjmení zapsané po jeho narození matkou, přestože Francii opustil v útlém věku a v podstatě celý život pobýval pod jinou identitou v Alžírsku s otcem. Uvedené případy na situaci žalobce nedopadají, lze z nich však dovodit, že smluvní státy mají ohledně problematiky jmen široký prostor uvážení.

39. Důvody k předložení věci Ústavnímu soudu nevyplývají ani z žalobcem kritizovaného postavení znalců v matrikovém řízení, neboť je zřejmé, že v naprosté většině případů znalci v řízení nefigurují – vystupují v něm pouze tehdy, vzniknou-li v řízení pochybnosti o povaze či správném tvaru jmen, a v takovém případě je zcela v pořádku, je-li stav věci zjišťován za pomoci odborníků. Odpovědnost za výsledek řízení však leží výhradně na správních orgánech (soud ostatně předešlým rozsudkem rozhodnutí žalovaného zrušil právě proto, že tuto zásadu nerespektoval).
40. Pro úplnost soud dodává, že ani případné nesprávnosti v datech jednotlivých procesních úkonů (byť soud připomíná, že je nutno rozlišovat mezi datem vyhotovení rozhodnutí a datem jeho vydání, tj. vypravení – viz § 67 odst. 2 a 71 odst. 2 správního řádu) nemají žádný vliv na srozumitelnost a zákonnost napadeného rozhodnutí. Proti průtahům v řízení měl žalobce k dispozici jiné prostředky právní obrany, pakliže však bylo rozhodnutí nakonec vydáno, nemá konečná délka řízení na jeho zákonnost vliv. Pokud měly žalobcovy zmínky o podjatosti úředních osob v replice představovat žalobní bod, konstatuje soud, že byl uplatněn po uplynutí žalobní lhůty, tedy opožděně. Pouze nad rámec nutného odůvodnění soud uvádí, že postup úřední osoby v řízení – byť i chaotický a nesprávný – sám o sobě o její podjatosti nevypovídá, neboť tu lze spatřovat jen v existenci zájmu na výsledku řízení pramenícího z poměru k věci, k účastníkům řízení nebo jejich zástupcům. Nic takového však v řízení najevo nevyšlo. Nelze se zabývat ani námitkou, že žalovaný nevysvětlil, proč považuje jméno J. za mužské. Odhlédne-li soud od toho, že jde u jednoho z nejběžnějších českých jmen – ne-li vůbec nejběžnějšího – v podstatě o notorietu, jde o žalobní námitku opožděnou, uplatněnou až v replice po uplynutí lhůty k podání žaloby (viz § 72 s. ř. s.). Žalobce tuto otázku bude moci znovu nastolit v rámci vyjádření k podkladům rozhodnutí. Jak však soud uvedl již v předešlém rozsudku, případné mezinárodní souvislosti nejsou pro posouzení povahy českého jména rozhodující (byť soud *obiter dictum* ve vztahu k australské golfistce Jan Lynn Stephenson jmenované žalobcem v odvolání poukazuje na možnost, že Jan je zde zkráceninou jiných anglických ženských jmen, např. Janet nebo Janice – viz např. webovou stránku babynames.com/name/jan).

Závěr a rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

41. Soud shledal žalobu důvodnou, a proto napadené rozhodnutí žalovaného zrušil pro vadu řízení [§ 76 odst. 1 písm. c) s. ř. s.]. Soud současně věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení (§ 78 odst. 4 s. ř. s.). Po vrácení věci soudem se žalovaný bude opětovně zabývat zejména klíčovou odvolací námitkou, spočívající v povaze jména M., přičemž žalobci umožní seznámit se s podklady pro rozhodnutí a vyjádřit se k nim před jeho vydáním. Na obsah vyjádření pak bude žalovaný adekvátně reagovat. V dalším řízení jsou správní orgány vázány právním názorem, který vyslovil soud v tomto rozsudku (§ 78 odst. 5 s. ř. s.). Soud shodně

jako v předešlém rozsudku nepřistoupil ke zrušení prvostupňového rozhodnutí, neboť procesní vady je možné napravit i v odvolacím řízení.

42. O náhradě nákladů soud rozhodl podle § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalovaný ve věci úspěch neměl, a náhrada nákladů mu nenáleží. Žalobce měl se svojí žalobou úspěch, a náleží mu proto náhrada důvodně vynaložených nákladů řízení podle ustanovení § 60 odst. 1 s. ř. s. Soud tedy výrokem II přiznal žalobci náhradu nákladů řízení účelně vynaložených na uplatnění práv u soudu. Ty spočívají v zaplaceném soudním poplatku ve výši 3 000 Kč. V souvislosti s podáním žaloby ani repliky žalobci náklady nevznikly, neboť byly podány prostřednictvím datové schránky žalobce. Z důvodů vyložených v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 8. 2015, č. j. 6 As 135/2015-79, soud ve správním soudnictví nemůže přiznat procesně nezastoupenému žalobci náhradu nákladů řízení stanovenou paušální částkou podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, ve znění pozdějších předpisů, nýbrž vychází ze skutečných nákladů, jejichž vynaložení žalobce soudu prokáže (§ 57 odst. 1 s. ř. s.). Celková výše nákladů, které žalobci v tomto soudním řízení vznikly a které soudu prokázal, tak činí 3 000 Kč. Soud proto uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení v celkové výši 3 000 Kč, a to ve lhůtě 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku (§ 54 odst. 7 s. ř. s.).

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejblíže následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Praha 28. března 2023

Mgr. Jan Čížek, v.r.
předseda senátu

